

De rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in asielzaken

Dirk Vanheule

UALS - Onderzoeksgroep Overheid en Recht

Universiteit Antwerpen

Situering

- asiel = de bescherming die een Staat verleent aan een persoon (ingezetene van een andere Staat) die daarom verzoekt
- het recht om een land te verlaten en het recht om asiel te zoeken en te genieten (o.m. Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens) leveren geen subjectief recht op verblijf in een andere Staat op, maar zijn ondergeschikt aan het soevereine recht van Staten om te bepalen wie ze al dan niet tot en op het grondgebied toelaten
- in asielaangelegenheden vertaald in de asielprocedure
 - nationaal geregeld, maar in EU voorwerp van minimale harmonisatie (Kwalificatierichtlijn; Procedurerichtlijn)
 - wanneer asielprocedure niet aan de verwachtingen beantwoordt → beroep op de "remediërende" rol van fundamentele rechten en vrijheden

Universiteit Antwerpen

- betekenis van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) in asielzaken
 - geen expliciete bepalingen over asiel in EVRM zelf, maar wel verblijfsgerelateerde bepalingen in Aanvullende Protocollen
 - toch drievoudige rol voor het verdrag en de rechtspraak
 1. inhoudelijk: inspiratiebron voor de interpretatie van de notie vervolging
 2. behandeling van de asielzoeker: tijdens de asielpcedure en erna (non-refoulement)
 3. procedureel: verplichting tot het bieden van rechtsbescherming op nationaal niveau en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens als toezichthouder

1. Inhoudelijke rol

- inspiratiebron voor de interpretatie van de notie "vervolging" bij vaststelling vluchtelingenstatus
 - zie bijv. art. 9, 1 Kwalificatierichtlijn 2004/83/EG:
Daden van vervolging in de zin van artikel 1 A van het Verdrag van Genève moeten:
 - a) zo ernstig van aard zijn of zo vaak voorkomen dat zij een ernstige schending vormen van de grondrechten van de mens, met name de rechten ten aanzien waarvan geen afwijking mogelijk is uit hoofde van artikel 15, lid 2, EVRM [*recht op leven behoudens situaties van rechtmatig oorlogsgeweld; verbod van foltering; verbod van slavernij; legaliteitsbeginsel in strafzaken*];
 - b) een samenstel zijn van verschillende maatregelen, waaronder mensenrechtenschendingen, die voldoende ernstig zijn om iemand op een soortgelijke wijze te treffen als omschreven in punt a).

1. Inhoudelijke rol

- inspiratiebron voor de interpretatie van de notie "ernstige schade" bij vaststelling subsidiaire beschermingsstatus
 - zie art. 15 Kwalificatierichtlijn 2004/83/EG:
Ernstige schade bestaat uit:
 - a) doodstraf of executie; of
 - b) foltering of onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van een verzoeker in zijn land van herkomst; of
 - c) ernstige en individuele bedreiging van het leven of de persoon van een burger als gevolg van willekeurig geweld in het kader van een internationaal of binnenlands gewapend conflict.

2. Rol bij de behandeling van asielzoekers

- in de loop van de asiel/verblijfsprocedure
 - verbod op foltering, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (art. 3 EVRM)
 - opvang
 - *M.S.S. v. Griekenland en België* (2011)
 - » geen verplichting tot huisvesting of financiële bijstand ingevolge EVRM op zich, echter wel ingevolge de Opvangrichtlijn 2003/9/EG
 - » asielzoeker is lid van een specifieke achtergestelde en kwetsbare bevolkingsgroep met nood aan bijzondere bescherming
 - » verantwoordelijkheid van de Staat voor individu dat afhankelijk is van bijstand en ernstige ontbering lijdt en wordt geconfronteerd met een onverschillige Staat
 - » *in casu* vernederende behandeling

2. Rol bij de behandeling van asielzoekers

- in de loop van de asiel/verblijfsprocedure
 - verbod op foltering, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (art. 3 EVRM)
 - detentie-omstandigheden
 - *Dougoz v. Griekenland* (2001); *S.D. v. Griekenland* (2009): buitensporige blootstelling aan situatie van overbevolking en gebrek aan slaapvoorzieningen
 - *Riad en Idiab v. België* (2008): vasthouding in transitzone zonder contact met buitenwereld, zonder buitenlucht, zonder maaltijden
 - *Mubilanzila Mayeka en Kanika Mitunga v. België* (2006); *Muskhadazhiyeva et al. v. België* (2010): minderjarigen als kwetsbare personen in gesloten centra zonder aangepaste begeleiding en bijstand

2. Rol bij de behandeling van asielzoekers

- aan het einde van de asiel/verblijfsprocedure
 - verbod op refoulement
 - artikel 3 EVRM
 - *Soering v. VK* (1989): bij uitlevering; *Cruz Varas v. Zweden* (1991): in verblijfsprocedure: verwijderen naar land waar behandeling verboden bij artikel 3 EVRM dreigt, levert schending van artikel 3 EVRM op
 - ruimer dan non-refoulementverbod in artikel 33 Vluchtelingenverdrag
 - » geen nexus met vervolgingsgronden vereist
 - » absoluut recht (*versus* uitsluiting in artikel 1, F, 5 en uitzonderingen in artikel 33, 2 Vluchtelingenverdrag bij gevaar voor de veiligheid van het land of, na veroordeling wegens een bijzonder ernstig misdrijf, een gevaar voor de gemeenschap); zie bijv. *Chahal v. VK* (1996); *Ahmed v. Oostenrijk* (1996); *Saadi v. Italië* (2008)

2. Rol bij de behandeling van asielzoekers

- aan het einde van de asiel/verblijfsprocedure
 - verbod op refoulement
 - artikel 3 EVRM
 - verboden handelingen: foltering, willekeurige arrestatie, dwangarbeid, buitengerechtelijke executie, steniging, lijfstraffen, huiselijk geweld, genitale verminking
 - » niet socio-economische achterstelling op zich (*Tomic v. VK* 2003; *N. v UK* 2008)
 - » tenzij kwetsbare behoeftige groep (*M.S.S. v. België en Griekenland* 2011) en het gevolg van rechtstreekse of onrechtstreekse handelingen van statelijke of niet-statale actoren (*Sufi en Elmi v. VK* 2011)

2. Rol bij de behandeling van asielzoekers

- aan het einde van de asiel/verblijfsprocedure
 - verbod op refoulement
 - artikel 3 EVRM
 - zowel door statelijke als door niet-statale actoren waartegen de statelijke overheden niet in staat zijn om gepaste bescherming te bieden (vb. *HLR v. Frankrijk* 1997; *N. v. Zweden* 2010)
 - » maar ook uitzonderlijk veroorzaakt door andere factoren (*D v UK*, 1997: ontoereikende medische verzorging)
 - "substantial grounds of a real risk of treatment contrary to Article 3": reëel, persoonlijk en voorzienbaar risico (*Vilvarajah v. VK* 1991)

2. Rol bij de behandeling van asielzoekers

- aan het einde van de asiel/verblijfsprocedure
 - verbod op refoulement
 - artikel 3 EVRM
 - zowel geïndividualiseerde bedreiging (*Vilvarajah v. VK* 1991: '*special distinguishing features*') als extreme algemene toestand van geweld (*Sufi en Elmi v. VK* 2011: "*regardless of whether the risk emanates from a general situation of violence, a personal characteristic of the applicant or a combination of the two*")
 - » groepsgewijze erkenning kan (*Salah Sheekh v. Nederland, 2007*)
 - intern vluchtalternatief (*Chahal v. VK* 1996): in staat zijn om veilig daarheen te reizen, toegelaten te worden en zich te vestigen zonder blootstelling aan het reële risico (*Salah Sheekh v. Nederland, 2007*; *Sufi en Elmi v. VK* 2011)

EVRM

- Art. 2 EVRM (+ Protocol 6 en Protocol 13 inzake verbod op doodstraf)
 1. Het recht van een ieder op leven wordt beschermd door de wet. Niemand mag opzettelijk van het leven worden beroofd, behoudens door de tenuitvoerlegging van een gerechtelijk vonnis wegens een misdrijf waarvoor de wet in de doodstraf voorziet.
 2. De beroving van het leven wordt niet geacht in strijd met dit artikel te zijn geschied ingeval zij het gevolg is van het gebruik van geweld, dat absoluut noodzakelijk is:
 - a. ter verdediging van wie dan ook tegen onrechtmatig geweld;
 - b. teneinde een rechtmatige arrestatie te bewerkstelligen of het ontsnappen van iemand die op rechtmatige wijze is gedetineerd, te voorkomen;
 - c. teneinde in overeenstemming met de wet een oproer of opstand te onderdrukken.

- Art. 3 EVRM
 - "Niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen."
 - refoulementverbod erkend door EHRM
 - Soering (1989) - uitlevering
 - Cruz Varas (1991) – asielzoekers
 - "substantial grounds of a real risk of treatment contrary to Article 3"
 - voor iedereen ongeacht de reden
 - geen uitsluitingsmogelijkheid
 - Chahal (1996), Saadi v. Italië (2008)

- Art. 8 EVRM
 1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.
 2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

- Art. 13 EVRM

Een ieder wiens rechten en vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld, zijn geschonden, heeft recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel voor een nationale instantie, ook indien deze schending is begaan door personen in de uitoefening van hun ambtelijke functie.

- Klachtrecht
 - Artikel 34.

Het Hof kan verzoekschriften ontvangen van ieder natuurlijk persoon, iedere niet-gouvernementele organisatie of iedere groep personen die beweert slachtoffer te zijn van een schending door een van de Hoge Verdragsluitende Partijen van de rechten die in het Verdrag of de Protocollen daarbij zijn vervat. De Hoge Verdragsluitende Partijen verplichten zich ertoe de doeltreffende uitoefening van dit recht op generlei wijze te belemmeren.

- Artikel 35.

1. Het Hof kan een zaak pas in behandeling nemen nadat alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput, overeenkomstig de algemeen erkende regels van internationaal recht, en binnen een termijn van zes maanden na de datum van de definitieve nationale beslissing.

- Rule 39 - Rules of the Court: Interim measures
 1. The Chamber or, where appropriate, its President may, at the request of a party or of any other person concerned, or of its own motion, indicate to the parties any interim measure which it considers should be adopted in the interests of the parties or of the proper conduct of the proceedings before it.
 2. Notice of these measures shall be given to the Committee of Ministers.
 3. The Chamber may request information from the parties on any matter connected with the implementation of any interim measure it has indicated.

